

Minimiziranje izloženosti vatrogasaca otrovnim efluentima

Neovisni izvještaj UCLAN-a, koji je naručio Sindikat vatrogasnih brigada (FBU)

Uz potporu EPSU-a za prijevod sažetka i preporuka

Cijeli izvještaj (na engleskom) dostupan je na

<https://www.fbu.org.uk/campaigns/decon-fire-contaminants>

Uvod

Kemijski i građevinski propisi osmišljeni su kako bi se osiguralo da su materijali kojima se izlaže unutar stambenih, poslovnih i industrijskih zgrada sigurni. Međutim, trenutno ne postoje zahtjevi da se razmotri kako se sigurnost tih materijala mijenja u slučaju požara – tj. **ne postoje zahtjevi za mjerjenje i kvantificiranje otrovnih efluenata proizvedenih izgaranjem materijala.** Ne postoje ograničenja za korištenje proizvoda koji mogu ispuštati smrtonosne količine otrovnih efluenata tijekom požara. U usporedbi s prirodnim materijalima (drvom, vunom, pamukom, kožom, itd.), sintetički polimeri (dobiveni iz ulja) u široj uporabi gore brže, karakterizira ih brže širenje plamena, stvaraju više topline i proizvode ne samo veći broj opasnih plinova i čestica, već i puno veće koncentracije otrovnih kemikalija. Stoga su vatrogasci izvrgnuti povećanom riziku od izlaganja otrovnim effluentima nastalih uslijed požara, a time i povećanom riziku od nepovoljnih zdravstvenih ishoda.

Izloženost vatrogasaca otrovnim effluentima ovisit će o:

- scenariju požara (požarnim uvjetima)
- gorivu (materijalima uključenima u požaru)
- specifičnim otrovima koji se oslobođaju za vrijeme i nakon požara
- kontaminaciji od otpada/ostataka vatre
- vrsti, učestalosti i trajanju požara kojima su bili izloženi
- taktici primijenjenoj u incidentu
- upotrijebljrenom sredstvu za gašenje
- korištenju osobne zaštitne opreme
- higijenskim objektima i praksama
- vremenu između kontaminacije i korištenja higijenskih objekata i praksi

Zagađivači, toksičnost i putovi izloženosti

*Šteta za zdravlje ovisi o **toksičnosti** zagađivača, ali i o **putovima izloženosti** kojima je pojedinac izložen zagađivaču, te o **dozi** (količini) zagađivača kojoj je pojedinac izložen (Duffus & Worth, 2006.).*

Požari proizvode koktel otrovnih, nadražujućih i kancerogenih kemikalija - čiji sastav varira ovisno o specifičnim gorućim materijalima i uvjetima požara. Mogu se oslobođiti u obliku čestica koje uključuju aerosole, prašinu, vlakna, dim i pare ili plinove i pare.

Neki od ovih efluenata (npr. ugljični monoksid, cijanovodik i kiseli plinovi) imaju trenutne štetne učinke na zdravlje nakon samo jedne izloženosti ili nakon kratke izloženosti (npr. gušenje). Ovo je poznato kao **akutna toksičnost**.

Međutim, većina drugih požarnih efluenata (npr. hlapljivi organski spojevi ili policiklički aromatski ugljikovodici) imaju mnogo dugotrajnije štetne učinke na zdravlje, uzrokujući bolesti i mogu se sporije razvijati, npr. karcinom, kardiovaskularne bolesti (povezane s krvožilnim sustavom koji se sastoji od srca i krvnih žila) i neurološke bolesti (živčani sustav). Ovo je poznato kao **kronična toksičnost**. Ponavljano izlaganje čak i vrlo malim količinama kroničnih otrovnih tvari tijekom vremena povećava vjerojatnost razvoja dugoročnih bolesti.

Akutne i kronične otrovne tvari dalje se mogu klasificirati prema specifičnim vrstama štetnih učinaka koje imaju na zdravlje. Ove klasifikacije su navedene u ovom vodiču i uključuju:

- **karcinogene**: tvari koje uzrokuju rak (npr. benzen, PAH itd.).
- **teratogene**: tvari koje mogu našteti fetusu ako dođe do izlaganja tijekom trudnoće (npr. spojevi olova, etilen oksid, formamid itd.).
- **senzibilizatore**: tvari koje dovode do reakcije preosjetljivosti alergijskog tipa (npr. kože ili pluća) (npr. krom, formaldehid, izocijanati itd.).
- **iritante (nadražujuće tvari)**: tvari koje reagiraju u dodiru s vlagom na/unutar tijela i izazivaju upalni odgovor (npr. klorovodik, bromovodik, sumporov dioksid, dušikovi oksidi itd.).

Dokazano je da kombinacije različitih kemikalija koje pojedinačno nisu posebno štetne mogu dovesti do potpuno novih opasnih učinaka. Štoviše, učinci kroničnih toksičnih tvari mogu biti kumulativni i mogu ostati latentni dulje vrijeme nego se javi simptomi ili prije nego uopće budu mjerljivi. (Heys i dr., 2016.)

Vatrogasci mogu biti izloženi otrovnim zagađivačima preko višestrukih **putova izloženosti**:

Udisanje. Mnogi plinovi, pare, sumaglice, prašina i vlakna koja se oslobađaju tijekom požara mogu se udahnuti kroz pluća. Količina zagađivača koju osoba udahne izravno je povezana s volumenom udahnutog i izdahnutog zraka, koji se povećava tjelesnim naporom. Normalna frekvencija disanja u mirovanju je 12-20 udisaja u minuti (cca. 7-14 litara zraka). Međutim, pod ekstremnim stresom, vatrogasci s normalnim kapacitetom pluća mogu metabolizirati i do 100 litara zraka u minuti (Švedska agencija za civilne nepredviđene situacije, 2015.).

Dermalna apsorpcija događa se kada toksična tvar dođe u dodir s kožom pojedinca. Mnogo je situacija u kojima koža vatrogasaca dolazi u kontakt sa štetnim tvarima, npr. kroz direktni kontakt s čađom (dodirivanje kože kontaminiranim rukama ili rukavicama koje su bile u kontaktu s ostacima vatre) ili kada je dio kože izložen u zadimljenom okruženju. Apsorpcija otrovnih tvari kroz kožu varira ovisno o vremenu izlaganja, količini i vrsti tvari, mjestu i zahvaćenoj površini kože. Fizički zahtjevi gašenja požara (nošenje aparata za disanje, izvođenje spašavanja, izvođenje aktivnosti nakon požara itd.) i visoke temperature na kojima vatrogasci djeluju povećavaju njihov protok krvi, znojenje i tjelesnu temperaturu. Zajedno sa smanjenim sadržajem vode u tijelu, to dovodi do povećane dermalne apsorpcije vatrenih efluenata.

Gutanje (kroz gastro-intestinalni trakt) događa se kada se proguta otrovna tvar. Do izlaganja kontaminantima putem gutanja može doći kada su hrana ili piće kontaminirani efluentima požara, npr. ako se jede/pije prljavim rukama. Osim toga, kada plinovi ili čestice vatre uđu udisanjem u gornje dišne puteve, mogu se putem sluznice i sline prenijeti u probavni sustav i tako apsorbirati u tijelo.

Ključne preporuke

Ključne preporuke dijele se u dvije podgrupe:

Za vatrogasno osoblje:

- Opremu za zaštitu dišnih organa (npr. SCBA) treba nositi cijelo vrijeme tijekom gašenja požara. Ovo također uključuje vrijeme aktivnosti spašavanja i prevrtanja i drugih aktivnosti koje poduzima osoblje Vatrogasne službe spašavanja (i/ili drugi) nakon što je gašenje požara završilo, ali objekt još uvijek 'izbacuje plinove'. Zaštitna oprema za dišne organe trebala bi biti jedan od zadnjih dijelova OZO-e koji se skidaju tijekom presvlačenja (nakon dekontaminacije).
- OZO za koju se sumnja da je kontaminirana treba prevesti natrag u stanicu ili radno mjesto u hermetički zatvorenom spremniku kako bi se spriječila unakrsna kontaminacija.
- Izbjegavajte jesti, piti ili pušiti neopranim rukama dok nosite OZO ili nakon uklanjanja OZO-e koja bi mogla biti kontaminirana.
- Nakon sudjelovanja u požaru, svo osoblje treba se što prije presvući u čistu i suhu odjeću, idealno prije nego što ponovno uđe u uređaj (ili vozilo sa sustavom za otkrivanje požara).
- OZO treba biti čista i treba se temeljito dekontaminirati nakon svakog incidenta, kako bi se izbjeglo nakupljanje toksičnih kontaminanata. OZO treba redovito provjeravati zbog istrošenosti i oštećenja i zamijeniti prema potrebi.
- Prilikom čišćenja zaprljane OZO-e/opreme važno je zaštititi dišne puteve i područja izložene kože. To zahtijeva odgovarajuću zaštitu dišnih organa (npr. maske za lice ili pokrivala za lice) i rukavice.
- „Otuširajte se u roku od jednog sata“ kada se vraćate na stanicu nakon incidenta ili nakon vatrogasne vježbe uživo.
- Savjetuju se redoviti zdravstveni pregledi i bilježenje rada na požarnim incidentima tijekom vatrogasne karijere jer će biti ključni za dugoročno praćenje i upravljanje zdravljem.

Za vatrogasne i službe spašavanja:

- Svaka vatrogasna i služba spašavanja mora imati postupke dekontaminacije za koje je u potpunosti izvedena procjena rizika (na putu do, tijekom i nakon požara) i osigurati da je svo relevantno osoblje osposobljeno za provedbu tih postupaka.
- Svo osoblje vatrogasnih i službi spašavanja trebalo bi prolaziti redovitu i ažuriranu obuku o štetnim zdravstvenim učincima izloženosti otrovnim efluentima požara te obuku o tome kako se ta izloženost može smanjiti, minimizirati ili eliminirati.
- Sve vatrogasne i službe spašavanja trebale bi imati ustanovljena pravila za rutinsku njegu, održavanje, inspekciju i profesionalno čišćenje OZO-e.
- Uspostavljanje i striktno održavanje „određenih zona“ unutar vatrogasne stanice mora biti prioritet kako bi se spriječila unakrsna kontaminacija. OZO se nikada ne smije nositi u područjima stanice koja su određena kao čista zona (npr. kuhinje, stambeni prostori itd.) i treba je čuvati dalje od osobnih predmeta.
- Kako bi se smanjila sekundarna izloženost, kabine uređaja i oprema iz vozila hitne pomoći trebaju se redovito čistiti i dekontaminirati, posebno nakon incidenata u kojima je došlo do izlaganja bilo kakvima produktima izgaranja.